

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-6>

УДК 334.012.32

МІЖНАРОДНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ДОСВІД УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

INTERNATIONAL ENTREPRENEURSHIP: UKRAINE'S EXPERIENCE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

Шуба Тетяна Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7163-2721>

Петренко Катерина Віталіївна

студентка,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9637-1089>

Ільченко Анна Анатоліївна

студентка,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3152-4168>

Shuba Tetiana, Petrenko Katerina, Ilchenko Anna
V.N. Karazin Kharkiv National University

Міжнародне підприємництво – це сукупність угод, які укладають та виконують через національні кордони і які пов'язані з переміщенням ресурсів, товарів та послуг у міжнародному масштабі. Умовами появи та розширення міжнародного підприємництва є розвиток у країнах транснаціональних корпорацій, поглиблення міжнародного поділу праці, створення світового ринку товарів, розвиток міжнародного кредитування. Угода з країнами Європейського Союзу дає можливість реалізувати економічний потенціал країни і забезпечити її економічний розвиток. Стаття присвячена актуальній проблемі у міжнародній підприємницькій діяльності, а також досвіду України в цьому процесі.

Ключові слова: європейська інтеграція, міжнародне підприємництво, Європейський Союз, економічний розвиток, транснаціональні корпорації.

Международное предпринимательство – это совокупность соглашений, которые заключают и выполняют через национальные границы и которые связаны с перемещением ресурсов, товаров и услуг в международном масштабе. Условиями появления и расширения международного предпринимательства является развитие в странах транснациональных корпораций, углубления международного разделения труда, создания мирового рынка товаров, развитие международного кредитования. Соглашение со странами Европейского Союза дает возможность реализовать экономический потенциал страны и обеспечить ее экономическое развитие. Статья посвящена актуальной проблеме в международной предпринимательской деятельности, а также опыту Украины в этом процессе.

Ключевые слова: европейская интеграция, международное предпринимательство, Европейский Союз, экономическое развитие, транснациональные корпорации.

International business is a set of agreements that are concluded and executed across national borders and that involve the movement of resources, goods and services internationally. It is influenced by many factors, including language differences between countries, traditions, exchange rates, political obstacles, customs barriers, etc. The conditions for the emergence and expansion of international entrepreneurship are the development of transnational corporations in the countries, the deepening of the international division of labor, the creation of a world market for goods, and the development of international lending. The agreement with the countries of the European Union provides an opportunity to realize the economic potential of the country and ensure its economic development.

The article is devoted to a topical issue in international business, as well as the experience of Ukraine in this process. International entrepreneurship is primarily associated with the effective use of all factors of production for the purpose of economic growth of the enterprise. The subjects of international business are its participants, who are able to work effectively to pursue their own business interests. The Law of Ukraine "On Foreign Economic Activity" recognizes the subjects of such activities: individuals – citizens of Ukraine, foreign citizens and stateless persons who have legal capacity, legal entities registered in Ukraine and permanently residing in its territory, structural units of economic entities foreign countries (subsidiaries, branches, offices, representative offices), joint ventures with a permanent location in Ukraine. International production as a joint venture of partners of two or more countries is carried out within the framework of cooperation in various fields (production, circulation, investment, innovation). For stability in the world market, it is necessary to transfer foreign economic relations to a long-term basis, which requires a radical change in foreign economic activity. Long-term consolidation in the markets of other countries will be facilitated by the intensification of foreign entrepreneurial activity.

Keywords: European integration, international entrepreneurship, European Union, economic development, transnational corporations, business entities, joint venture.

Постановка проблеми. Українська нація протягом багатьох століть прагнула до незалежності. Не враховуючи політичні складові, які, безсумнівно, впливають на розвиток будь-якої системи, можемо стверджувати, що розвиток економіки будь-якої країни базується на створенні умов для розвитку бізнесу та підприємництва. Якщо говорити про Україну, дані умови не були створені починаючи з 1990-х рр. і до сьогоднішнього дня. Єдиною реальною перспективою для малого та середнього бізнесу, який намагається існувати в умовах економічної та політичної кризи, може бути євроінтеграція з впровадженням відповідних стандартів і технологій та освоєння європейських ринків [3].

Аналіз останніх досліджень та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вагомий внесок у дослідження проблем як загального розвитку внутрішнього ринку, так і визначення тенденцій розвитку малого підприємництва внесли такі вітчизняні автори, як: А.Є. Ачкасов, В.Ф. Петрова, П.В. Піонтківський [6]. Нині в Україні є ціла низка проблем та перешкод на шляху успішного розвитку малого підприємництва. Найбільш вагомими вбачаються складнощі фінансування діяльності суб'єктів малого підприємництва та відсутність належної державної підтримки та стимулювання їх розвитку в Україні [5]. Аналізуючи швидкість історико-політичних змін, які відбуваються в останні десятиліття в європейській спільноті, варто зазначити необхідність переоцінки уявлень та позицій в українсько-європейських взаємовідносинах.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є визначення досвіду України в контексті євроінтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Для України європейська інтеграція – це шлях модер-

нізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку [2].

Як відомо, Європейський Союз й Україна почали переговори щодо Угоди про асоціацію у 2007 р., а в 2008 р. – щодо поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) як невід'ємної складової частини Угоди про асоціацію [2].

Державна політика інтеграції України до Європейського Союзу впливає на всі сфери суспільного життя. На національному рівні поступальний розвиток євроінтеграційних процесів в Україні пов'язаний з адекватним реагуванням у багатьох напрямках на рівні реалізації державної політики України відповідно до тактичних завдань держави у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції і потребує в найближчій перспективі вирішення низки завдань [4].

У Державній цільовій програмі інформування громадськості з питань європейської інтеграції України європейська інтеграція названа визначальним чинником як міжнародної діяльності України, так і її внутрішньої політики на тривалу перспективу, що зміцнює безпеку та позитивно впливає на відносини України з усіма державами світу, насамперед сусідніми. Неухильна реалізація курсу на інтеграцію до Європейського Союзу сприятиме забезпеченню гарантій верховенства права, плюралістичної демократії, дотримання прав людини, розвитку в Україні громадянського суспільства, побудові соціально орієнтованої ринкової економіки.

З досвіду деяких нових членів європейської спільноти (Угорщина, Словаччина, Польща, Литва) можемо зробити висновок, що в даних країнах було чітко вибудовано національну стратегію євроінтеграції, яка включала три основних складові:

- гарантія безпеки держави;
- реформування економіки, включаючи процеси приватизації;
- налагодження міжнародних економічних відносин.

Для прикладу, процес вступу Литви до СОТ зайняв 6 років, а Україна цей шлях проходила майже за 15 років.

Таким чином, адаптація українського бізнесу до європейських стандартів дозволить суттєво зменшити ризики банкрутства підприємців та сприятиме здійсненню середньо- та довгострокового планування господарської діяльності [3].

На жаль, український бізнес не готовий використовувати на повну потужність наявний експортний потенціал, навіть за умов надання односторонніх преференцій. Вступ в дію Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі дозволить щорічно збільшувати квоти на імпорт українських товарів до ЄС. Наприклад, в загальному обсязі торгівлі Польщі, країни, яка найактивніше захищає наші інтереси в ЄС, Україна займає 16-те місце з часткою в 1,5% (1,89% польського експорту та 1,11% польського імпорту). Разом з тим, Надзвичайний та Повноважний посол Республіки Польща в Україні Генрік Литвін зазначає, що польські підприємці звертають увагу на ряд проблем, що перешкоджають налагодженню довгострокових відносин з українським бізнесом. Основні з них:

- непрозорість та неузгодженість законодавства;
- складні та незрозумілі бюрократичні процедури;
- високий рівень корупції;
- низька якість роботи судової системи, невиконання рішень суду;
- незадовільний стан інфраструктури;
- нестабільність політичної ситуації [3].

Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва в Україні та об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, зокрема підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення

бізнесу. Проте доцільно зауважити, що в Україні малому підприємству поки що не приділяється належної уваги з боку держави, фактично не розроблена чітка концепція і всебічно не обґрунтована програма розвитку та державного регулювання і підтримки цієї організаційно-правової форми господарювання.

З урахуванням вищевикладеного пріоритетними напрямками підвищення конкурентоспроможності суб'єктів малого підприємництва в Україні є:

- участь в програмах підтримки малого та середнього підприємництва, ініційованих ЄС («Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу» (COSME – Competiveness of Small and Medium Enterprises); HORIZON 2020 тощо);
- участь у EEN (Enterprise Europe Enterprise network (Європейська мережа підприємств));
- пошук нових альтернативних джерел фінансування господарської діяльності (фінансування за рахунок кредитних коштів, державних субсидій, участь в програмах фінансової підтримки інноваційних технологій, фандрейзинг тощо);
- оптимізація оподаткування (застосування пільгового оподаткування, звільнення від сплати окремих податків);
- посилення державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, зокрема фінансової підтримки, яка здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів [5].

Одним з основних постулатів розвитку європейського співтовариства є всебічна підтримка та стимулювання розвитку малого підприємництва, що є запорукою успішного функціонування економік окремих регіонів та держав, а також засобом поліпшення добробуту та благополуччя на всій території Європейського Союзу. Для українських суб'єктів малого підприємництва нині доступні 23 програми Європейського Союзу, які можна класифікувати за трьома напрямками:

1) полегшення виходу малого та середнього бізнесу на зовнішні ринки – надання консультативних послуг щодо експортно-імпоротної діяльності суб'єктам малого та середнього підприємництва на ринках ЄС та світу;

2) покращання умов для конкурентоспроможності, зокрема просування інтернаціоналізації кластерів, визначення та усунення зайвих регуляторних бар'єрів;

3) формування культури ведення бізнесу (освітні програми, проведення секторальних тренінгів, семінарів, програм з обміну, стажувань тощо).

Нині найбільш масштабними програмами підтримки малого та середнього підприємства Європейського Союзу є програми COSME, HORIZON 2020 та SME Facility.

На окрему увагу заслуговують програми кредитування малого бізнесу, які почали активно реалізовуватися у зв'язку з посиленням євроінтеграційних процесів. Пріоритетними секторами кредитування є легка та переробна промисловість, тваринництво і відновлювальна енергетика. Фінансові кредитні ресурси господарюючим суб'єктам надаються в гривні, як правило, під плаваючу процентну ставку, яка не перевищує 15%.

Доцільно зауважити, що здебільшого суб'єктам малого підприємництва бракує для здійснення ефективної господарської діяльності не лише коштів, але й професійних знань, адже, як показує практика, значна частка господарюючих суб'єктів або здійснює діяльність не за фахом, або вдається до диверсифікації бізнесу з метою зменшення ризиків і в такому разі не володіє необхідними знаннями для здійснення всіх започаткованих видів економічної діяльності, або вирішує отримувати освіту в потрібному напрямі паралельно до здійснюваної господарської діяльності [5].

Під час вибору виду економічної діяльності суб'єкти малого підприємництва орієнтуються перш за все на кон'юнктуру ринку, а не на власний потенціал, намагаючись максимізувати майбутні прибутки. За вищезначених умов надзвичайно актуальною і такою, що, безумовно, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продукції, послуг і суб'єкта господарювання загалом, є інформаційно-консультаційна підтримка як діючих суб'єктів малого підприємництва, так і тих, хто лише має наміри найближчим часом започаткувати власний бізнес.

Визначаючи можливості та альтернативи розвитку підприємництва, неможливо не враховувати надзвичайно складну політичну та економічну ситуацію, яка на даний час склалася в Україні: війна на сході країни, девальвація гривні, зменшення реальних доходів населення,

скорочення внутрішнього ринку, закриття підприємств, активізація трудової міграції за кордон, відсутність чітких антикризових заходів.

Все вищенаведене в сукупності свідчить, що найперспективнішим напрямом для вітчизняних підприємців в найближчій перспективі стане освоєння європейських ринків.

На нашу думку, необхідно відійти від моделі розвитку національної економіки як імпорто-експортно залежної, а розробити заходи зі стимулювання розвитку внутрішнього ринку, умови для високотехнологічного експорту та сприятливе середовище для інвестицій.

Висновки. Євроінтеграція – це цивілізаційний вибір України. У системі зовнішньополітичних пріоритетів нашої держави вона посідає важливе місце.

Євроінтеграційні процеси і членство України в Європейському Союзі це головне для реалізації національних інтересів, розбудови правового та демократичного краю, зміцнення вже наявних та впровадження нових механізмів функціонування громадянської спільноти в нашій державі належно до європейського зразка.

Сьогодні вітчизняному бізнесу необхідно скористатись автономними торговельними преференціями, які визначені додатком до Угоди про асоціацію з ЄС, хоча дані преференції ми можемо розглядати лише як допоміжний час та заохочення для адаптації українського підприємництва до європейських вимог.

Насамкінець зазначимо особливо перспективні напрями для вітчизняних підприємців: сільське господарство (окремо, виготовлення екологічної продукції, яка активно розвивається в Європі останніми роками), розвинення інформаційних технологій (розробка нового програмного забезпечення тощо), відмітимо, що українських ІТ-фахівців визнано одними з кращих у світі, також важливою течією є розвиток венчурного підприємництва (в нашій країні є досить великий потенціал фахівців, які генерують сучасні ідеї, але не можуть їх реалізувати через проблеми з фінансуванням). Ґрунтовне дослідження цих напрямів стане об'єктом подальших розробок авторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародне підприємництво. URL: http://e-pidruchniki.com/content/535_34_Mijnarodni_ekonomichni_vidnosini_ta_mijnarodne_pidpriemnictvo.html
2. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350
3. Розвиток українського підприємництва в контексті євроінтеграції. URL: <https://cutt.ly/SQSA71>
4. Європейська інтеграція – стратегічний пріоритет державної політики України. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/16599>

5. Напрями підвищення конкурентоспроможності суб'єктів малого підприємництва в Україні. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/27-2-2017/6.pdf>

6. Ачкасов А.Є., Петрова В.Ф., Пionтківський П.В. Формування підприємницького середовища в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : Збірник наук. праць ХНАДУ*. 2014. № 2. Т. 2. С. 5–9.

REFERENCES:

1. Mizhnarodne pidpryemnitstvo [International entrepreneurship]. Available at: http://e-pidruchniki.com/content/535_34_Mijnarodni_ekonomichni_vidnosini_ta_mijnarodne_pidpriemnictvo.html

2. Suchasniy stan i perspektivy ukrayinskoyi yevrointegratsii [The current state and prospects of Ukrainian European integration]. Available at: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasniy-stand-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350

3. Rozvytok ukrayinskogo pidpryemnytstva v konteksti yevrointegratsii [Development of Ukrainian entrepreneurship in the context of European integration]. Available at: <https://cutt.ly/SQSAA71>

4. Yevropeyska intehratsiya – strategichniy prioritet derzhavnoyi polityky Ukrainy [European integration is a strategic priority of Ukraine's state policy]. Available at: <https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/16599>

5. Napryamy pidvishchennya konkurentnospromozhnosti subyektiv malogo pidpryemnytstva v Ukraini [Directions for increasing the competitiveness of small businesses in Ukraine]. Available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/27-2-2017/6.pdf>

6. Achkasov A.E., Petrova V.F., Piontkivskiy P.V. (2014). Formuvannya pidpryemnitskogo seredovyscha v Ukraini [Formation of the business environment in Ukraine]. *Problemy i perspektivy rozvytku pidpryemnytstva: Zbyrnyk nauk. prats' KHNADU*, no. 2, tom 2, pp. 5–9.